

Scurătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

SUMARUL:

- E. Lovinescu . . . „Bătrâun“ II
- Ion Sân-Giorgiu . . . Pribegia lui Cupide
- Maiorul Gheorghe Brăescu . . . Jocul de războiu
- I. C. Visarion . . . Sub călcâi
- Victor Eftimiu . . . Sonet
- F. Aderca Moartea unei republi
roșii
- C. Silviu Sărutul

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Haralamb Leca

UN LEI

Subscriți cu toți la

IMPRUMUTUL INTERN

PENTRU

CONSOLIDAREA ROMANIEI MARI

Lețegiu

Subscriși la IMPRUMUTUL INTERN

PENTRU

Consolidarea României Mari

Imprumutul intern

În virtutea legii promulgată în „Monitorul Oficial” No. 213 din 16 Ianuarie 1920 Guvernul Român emite rentă amortibilă 5 la sută din 1920.

Scopul împrumutului

Acest împrumut are de scop acoperirea nevoilor tezaurului din cauza marelui contingent de trupe rămase încă mobilizate pentru apărarea țării, pentru punerea în aplicare a diferitelor legi sociale, isvorâte din însăși urmările războiului, precum și pentru reconstituirea gospodăriei naționale.

În textul titlurilor noului împrumut se vor reproduce următoarele condițiuni: Împrumutul va fi emis în titluri la purtător de 500, 1.000, 5.000, 10.000 și 20.000 lei.

Titlurile vor purta în faximile semnăturile Ministrului de Finanțe, a Directorului Datoriei Publice și a Casierului Central al Tezaurului Public și o semnătură manuscrisă de control.

Scutirile de impozit

Subscriitorul la acest împrumut e scutit pentru sumele subscrise de impozitul asupra creșterii averilor, (asupra câștigurilor de război) și asupra averilor. Sumele subscrise nu se vor socoti la stabilirea averilor asupra cărora se va executa un eventual împrumut forțat.

Titlurile acestui împrumut vor fi scutite de orice impozite prezente sau viitoare.

Titlurile

Titlurile vor fi primite pe valoarea lor normală ca garanție la toate casele Statului. Cupoanele scăzute vor fi primite la aceleași Case drept numerar. Titlurile vor putea fi puse în gaj (lombardate) la Banca Națională a României și la Casa de Depuneri.

Subscriitorul va putea plăti pământul cu care a fost impropietărit prin expropriere cu aceste titluri pe valoarea lor nominală, purtând primul cupon neajuns la scadență.

Titlurile acestui împrumut vor purta o dobândă de 5 la sută pe an la capitalul nominal. În acest scop titlurile sunt însoțite de o foaie de cupoane de dobândă semestriale pe zece ani, reînnoibile până la complecta stingere a acestui împrumut.

Amortizările

Amortizările acestui împrumut se vor face pe valoarea nominală în curs de 40 ani, conform tablei anexate la textul titlurilor prin tragere la sorți semestriale cari vor avea loc la 1 Septembrie și la 1 Martie al fiecărui an cu începere dela 1 Septembrie 1921, dată fixată pentru prima tragere.

Guvernul se obligă a nu denunța acest împrumut înainte de 1 Mai 1931.

Titlurile eșite la sorți vor fi plătite la 1 Mai și 1 Noembrie ce urmează fiecărui trageri în schimbul titlurilor având atașate toate cupoanele, începând cu scadența imediat următoare termenului rambursării. Primul cupon va fi plătit la 1 Noembrie 1920.

(Urmează pag. 3)

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

„BĂTRÂNUL”

II

Nescio quid majus...

Fiind o piesă de teatru, *Bătrânul* își va preciza valoarea dramatică prin optica scenei. Nu e lipsit, de altfel, de nesiguranțe tehnice: se vor fixa însă în momentul reprezentării. Dincolo de legile teatrale, ce impun, de pildă, suprimarea unui act și stabilirea echilibrului între acțiune și figura bătrânului, care o domină fără a o conduce direct, opera d-nei Hortensia Papadat-Bengescu e o creațiune cu o adâncă viața interioară. Ne putem deci opri de pe acum asupra ei.

Din *subiect*, d-na H.P.-B. a sărit în *obiect*: o definiție dar și un miracol.

Nici un scriitor nu părea mai concentrat asupra lui însuși: vultur implacabil și rapace al unor măruntae mereu refăcute; nici un scriitor nu părea mai absorbit în incisiunea propriului lui suflet, înregistrând cu precizie bătaile inimii; dorința sensuală a Bianței, uraganul pasiunii fatale a Alisiei, sau fluxul dragostei contrariate a Manuelei; nici un scriitor nu părea mai ațintit asupra unicului fenomen al iubirei, misterios în rădăcinile lui, dar real și tumultuos în efecte. Observația scriitoarei sfredelia subconștientul în fascinația ochilor aprinși de obsesia posesiunii, în noaptea instinctelor ce ne împing dincolo de criteriile morale.

Bătrânul frânge incantațiunea inspirației subiective. Scriitoarea sare în afară, fixând o umanitate diferită și multiplă: strâmbătura dragostei, pe care n'o văzuse până acum, ambiția și spiritul dominator ce nu respectă nimic, stârpi-ciunea sufletească, vițiul și frivolitatea, resemnarea avăluită

în demnitate și în refugiul unei afecțiuni filiale și, mai ales, strălucita intelectualitate a Bătrânului, în jurul căruia omenirea cealaltă mișună, meschină și inutilă...

O ființă vie a intrat în literatura noastră prin apariția lui Luca Delescu, — a «bătrânului». Un om cu o puternică viață interioară și cu o netăgăduită realitate: trăește și prin bogata sevă a omenescului și prin precizia gestului mărunț care particularizează; un individ prias în cătușa unei tragice celule și a unor contingente jignitoare, dar și un simbol al unei umanități superioare... Un savant, un descoperitor, fixat deasupra eprubetei miraculoase în care se sbat posibilitățile de mâine. Un maniac, ursuz și ironic, care din întunericul laboratorului lui răspândește lumina; un creier puternic organizat cu un fel original de a vedea, incisiv, cu o lipsă de sensibilitate familială împinsă până la aparența inumanității, uman și slab însă față de Gina, cu toate apucăturile lui brusce și cu toată vorba lui în fațete ironice.

Bătrânul este însă înăbușit în mijlocul unei familii balzaciene: o nevastă, expulsată de mult din viața lui sufletească, cu resturi de frumusețe și de o trivalitate compactă, o fată, căutând în aventură un bărbat, o alta declassată printr'o căsătorie inferioară, un fiu redus la o viață de mici expediente și, în sfârșit, fiul mai mare, înzestrat cu talent și ambiție politică, unul din stăpânitorii zilei de mâine. În tot, o mică lume de aprigi interese, de clevetire și de ură ce se lovesc de zidul impenetrabil al Bătrânului: haită ce mârâie dar nu mușcă, având încă respectul instinctiv al mâinei ce-o hrănește.

La o scriitoare deprinsă numai cu analiza subiectivă a fenomenului iubirei, și pentru care lumea din afară părea că nici nu există, izbește o putere de observație atât de multiplă... De la silueta feciorului Frantz, ironic cu unii și respectuos cu alții, și până la puternica personalitate, masivă și impunătoare, a Bătrânului, avem o gamă variată a umanității turnată în tipare modelate cu o mână sigură. Jean, Cleo, Fred, Codea, Maria, Frangulea: — strâmbe crâmpee de natură omenească, degenerați rafinați ai civilizației, sau simpli calibani păroși, aventurieri lipsiți de simțul moral

sau simpli imbecili ; au primit totuși, în graba apariției lor germenul vieții. Viața se amplifică și mai mult în Dinu Delescu, dospit de ambiție, lucid, feroce, fără scrupule, cuceritor ; — și triumfă, complexă și bogată, în Bătrânul.

Literatura română e de natură sensorială. Trăește din simțuri : în Sadoveanu din văz, în Caragiale din auz. Prin sămănătorism și prin poporanism s'a limitat voluntar în lumea instinctelor, tânjind într'un pesimism brutal. Îi lipsește floarea fină a intelectualității. Instinctele ne conduc poate pe toți ; la oamenii culți ele se filtrează totuși prin straturi suprapuse ce le deviază și le îndulcesc.

În mijlocul tendinții universale spre primitivitate, literatura d-nei Hortensia Papadat-Bengescu se distinge prin rafinare și intelectualizare. Pornește de sus și se îndreaptă în sus ; e floarea unei civilizații coapte. După ce ne-a dat analiza cea mai riguroasă a nevrozei feminine, cu subtilități pe care literatura noastră nu le-a mai cunoscut, ne dă acum sinteza Bătrânului, care, din modestul lui laborator, împrăștie belșugul unei adânci vieți interioare nu numai prin gânduri ce se gravează în formule definitive, ci și prin tăceri pline de înțelesul solemn al cugetării ce plutește în totdeauna în jurul celor în care bate ritmul unor înalte preocupări intelectuale.

E. LOVINESCU

A apărut de

E. LOVINESCU

=====**EPILOGURI LITERARE**=====

VOLUMUL I.

Prețul Lei 8.—

Pribegia lui Cupidon ¹⁾

Pe malul fluviului verde cu valuri care gem și cântă
Ce neclintii se'nalță tei în inserarea violetă,
Și-și tremură abia buchetul și 'n susur leneș și-l frământă
Pe cerul ce-și întinde'n zare multicolora lui paletă.

În depărtare turnuri roșii se frâng în fiecare val
Și parcă se aprind deodată și ard cu purpura din zare,
Ca'n vis orașul se preschimbă într'o cetate de coral
Și soarele ce-apune-i prinde pe cupole mărgăritare.

...Aleile de tei sânt goale... Pe bănci nu-s tainici văsători
Și ceața urcă de pe ape ca fumul leneș de tămădie,
Iar teii oboși își lasă risipa galbenelor flori
Șașteaptă 'ndrăgostiții nopții sub bolți de ramuri să rămădie.

Nici o pereche nu se vede și nici o șoaptă nu răsună ;
Parcă-a murit de mult iubirea și inimile toate's moarte
Apuse-s vecbile idile trăite 'n răsărit de lună,
Și nu mai plâng azi ochii dornici aprinse lacrime deșarte...

Îmbătrâniții tei deodată se'nsușlețesc și se'nfloară,
O aripă de vânt le fură fermecătoarea lor poveste.
Și teii plâng în inserare și plânsul lor cu vântul zboară
Să 'ntrebe zările, iubirea în ce pământuri azi mai este.

Dar valurile călătoare ce rătăcesc de mult în lume
În hobot le răspund că viața s'a îmbrăcat în haină nouă.
Că Amor rătăcește singur, necunoscul și fără nume
Și că un zeu i-a smuls săgeata și arcul sfânt i-a rupt în două...

JOCUL DE RĂZBOIU

(Ședință în continuare)

Intr'o cameră vastă, albă, crud luminată de opt ferestre mari, o masă largă, acoperită cu hărți litografiate, stă gata să se sdrobească sub povara ofițerilor tolăniți pe ea, cilindri mașinat cu mintea absentă, localități atât de des repetate fără să mai stârnească același interes: Ionășești, Puțul lui Crăciun, Poiana Fetei...

„Vă aduceți aminte, domnilor, din ședința trecută“, începu colonelul, directorul manevrei, „că partidul albastru cantonase în seara dela 13 la 14 la sud-est de Ionășești, pe când trupele înaintate ale partidului roș, atinseseră culmea Cerdacului și dacă nu mă înșel, ajunseserăm cu discuțiunea la împospătarea munițiilor. Să trecem în revistă această importantă chestiune, luând-o dela capăt. Așa să ne spună, bunăoară, domnul sublocotenent Vârtoșu, câte cartușe are soldatul asupra lui în timp de războiu?“

— „Soldatul are în cartușeră...“

— „Car-tu-și-eră, se zice cartușieră,“ îl corectă cu vădită superioritate colonelul, uitându-se la noi cu compătimire.

— „Domaule colonel, dați-mi voie, vine dela cartuș“...

— „Da ce, eu ți-am spus că vine dela clarinet?“

— „Nu, dar... cartuș, cartușeră“.

— „Ce are a face“, sări grabnic maiorul, în ajutorul colonelului. „Zici barbă, bărbier, nu bārber“.

— „Dar se zice și graniță, grānicer, după cum se spune și menaj, menajeră, deci și cartuș, cartușeră“.

Mayorul șovăi o clipă ca și cum ar fi primit o lovitură în piept, apoi indignat cu părul sbârlit, aruncă pe nerăsuflate:

— „Ușă, ușier; cameră, camerier; cură, curier, toate în... ier, domnule sublocotenent; cartuș, cartușier-ă pentrucă este de parte femeiască și altă dată te rog să fii mai cuviincios și să ascuți că noi suntem mai bătrâni și șlim mai multe decât d-ta“.

— „Domnule maior, nu vă supărați, este părerea mea“.

— „Nu merge pe păreri, nu ești de capul d-tale deprindeți-vă să vorbiți românește, că-i frumoasă și limba românească, în străinătate“...

— „Dar mai întâiu cartuș nici nu e românesc“...

— „Zău?! Cine ți-a spus d-tale că nu e românesc, că eu tot cartuș am auzit de pe când eram cu cămașa afară din pantaloni. Zi-i d-ta altfel dacă ești așa de priceput“.

— „Glonț.. da, da, glonț, să știți d-voastră, degeaba râdeți domnilor, puteți să râdeți cât poștiți... Țăranul nostru...“

— Se spune și așa, și așa*, interveni împăciuitor căpitanul Sprâncenatu, a cărui laborioasă carieră expira în April. „La 18 Gorj, în 93 se zicea și *cartușeră*, nu e rău; dar vorba e, că e mai bine cum spune domnul colonel să se zică *cartușieră*, cum se obișnuia în vechime și la 4 vânători, când comandam compania 4-a pe 87... abia venise prințul... acolo să fi văzut defilare! O mie de oameni, dom'le, pe un rând, în pas alergător!... Da îi și struneam!”

— „Domnilor“, reluă colonelul, „vă rog să mă credeți, vă dau cuvântul meu de onoare, așa se obișnuiește, așa cere uzul, sunt termeni consacrați. Păi ce, ne jucăm de-a baba oarbă? Se zice *cartuș*, *cartușieră*. Să nu spuneți altfel, că vă faceți de râs; o să rădă lumea de noi. Stați,“... continuă el mai energic, cu fața luminată de o idee nouă, hotărându-se pentru a risipi îndoiala, să recurgă la un arbitraj. „Să ne spună d-l sublocotenent Onci... oncio... Onciolac. Onciolac te chiamă, nu?”

— „Onofrei Dumitru“...

— „Da, da, așa, știam eu. Spune-ne d-ta, că d-ta cunoști mai bine regulile. Cum e corect gramatical să se zică: *car-tu-și-e-ră*, sau *car-tu-șe-ră* cum prelinde dumnealui?..“ Și rămase cu capul într-o parte, privind cu coada ochiului, trăgând cu urechia, așteptând triumfător, în poziția prepelicarului, care a stărnit vânatul, răspunsul ofițerului.

— „La noi se zice *cartușelă*, Iămuri înălțându-se mereu, nevinovat și cu smerenie, arbitru Onofrei Dumitru, ofițer de rezervă, învățător din satul Popânzălești, chemat de câteva luni în activitate.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

SUB CĂLCĂI

POLIȚAIUL COSMA

Aprilie 1917

Tot șezând singur cu ai mei, ori acasă ori pe câmp la muncă, și nemai auzind nici o veste despre război, mi se urâse grozav. Jurnale, care să ne mai spuie despre situația fronturilor, nu veneau deloc pe la sate. Știrile ce colindau satele — știri totdeauna mincinoase — porneau dela cârciumi. Acolo mai intrau ungerii să bea; acolo se mai adunau fel de fel de oameni și d'acolo porneau... minciunile. Ni se spunea pe șoptite, probabil ca să se auză mai departe, că francezii dela Salonic au cucerit toată Bulgaria și că au trecut la Zimnicea; să ne scape de nemți și de unguri. Ba că italienii au cucerit Bosnia și au ajuns la Severin! Rușii veneau până la Ploiești, numai în satul nostru.

nu soseau odată să-i vedem și noi. Din zi în zi așteptam mântuirea, dar zilele treceau încet și ungerii, prin jandarmii lor, ne îngrozeau tot din zi în zi mai mult. Minte omului are însă trebuință de noutăți, ca și stomacul de mâncări noi. Cum nu poți trăi nemâncat, tot așa nu poți să trăiești închis în tine și cu urechile astupate. Ai nevoie de idei, să asculți ori să îți faci tu singur. Trăești din ideile tale; dar numai și numai din ale tale, iar nu se poate. Trebuie să te hrănești și cu ideile altora. Pentru asta eu plecasem să mai aflu știri pe care le știam că s' minciuni, dar care îmi dau puterea de a aștepta, de a nu înnebuni de lipsa de speranțe.

Plecasem dar la cârciuma Miti, să mai auz noile minciuni.

Mita, o cârciumărișă în vârstă ca de 26 ani, arămie la față, cu ochii vioi și căprijii, cu nasul, gura și bărbia mică, subțirică și mișoară la corp, era o femeiușcă plăcută și mulți ar fi dorit s'o piardă prin... plapumă.

Bărbat-său Mihalache, dus în război, lăsase pe Mita singură cu un copilăș ca de trei ani. Cum însă n'ar fi avut cine să-i vadă de copil, când ea ar fi trebuit să stea la tejghea, dusesse copilul la mama ei într'alt sat, și cu ea oprise să stea o fetiță ca de opt ani, a unui frate al său. Noaptea, ca să nu se nădească din cei ce o plăceau și să rămăie acoloa, venea tat-său și-i ținea de urât și de sprijinitor.

Băuturile Miti nu erau tocmai de laudă, deși le vindea cu prețul cel mai ridicat. Mușterii avea, fiindcă ochii ei îndulceau vinul cel mai acru, iar râsul și vorba ei, întârea țuca cea mai apă.

Cei doi popi: popa Ilie și popa Gheorghe, dascălii bisericii, primarul Iancu, notarul Năstăsescu și... „domnii conșilii“, aici veneau să se cinstească.

Când am intrat și eu în cârciumă, masa era completă: notarul Năstăsescu, conșiliul Gheorghe și alți doi inși, cu benzi galbene și negre la mâini, beau țuică la o masă.

Dădai bună ziua și rămăsei în picioare la ușă.

Dar unul din cei doi țărani streini, ce deocamdată nu-i cunoscuți, începu să strige la mine:

— Noroc! Noroc!... domnule Iancu!...

— Noroc! răspunsei și eu.

— Ce nu ne mai cunoști?... Aaa... nu știi?... Eu sunt Constantin al lui Păun Cosma... sunt polițaiul satului Puroinica... D-lui e domnu primar!... primar nou, pus de mine, că Antonescu era un pârlit... Se făcuse calic!...

Se sculă cam împleticindu-se, își făcu cu caznă loc printre scaune și veni la mine să dea mâna.

— Ce, ori îți e rușine cu mine?...

— Nu, de ce?...

— Să nu-ți fie, domnule Iancu, fiindcă sunt și eu polițai... al imperiului!... O ha!... uite... Sunt și eu ceva!...

Și-mi arătă banda cu galben și negru dela mână.

— Eu am fost gornist... M'a luat prizonier la Azuga...

Când am fugit acasă, am găsit și pe ăsta, pe domnu primar, sosit l... Eu l-am pus primar l... Zău, uite, întreabă-l l... Nu te-am pus eu primar, mă ?

— Da, da ! spuse primarul.

— A venit Petre la noi în Puroinica... Știi pe Petre ? Ungurul ăla care știe rumânește...

— Il știu.

— Ei, a venit Petre și cu Neculae,, ăla 'naltu... Și ne spuse pe româneșta că el prelinde că e rumân dela Arad, dar naiba știe de o fi rumân ori n'o fi.

„— Mă.. cîți prizonieri sunteți ?

„— Dracu i-a numărat, i-am răspuns eu.

„— Păi ia să-i înnumeri.

„— Ii înnumăr.

„— Știi tu carte ?

„— Așa, știi: talpa găști, unghia puiului... da ăsta știe — și arătai pe ăsta, pe primar.

„— Ei, să scriji pe toți oamenii din sat, ce știji voi c'au fost mobilizați. P'ăi dela coloane, p'ăi dela artilerie, dela cavalerie, dela infanterie, de pe derând.

„— Păi eu ce sunt ? il întrebai.

„— Prizonier, ce vrei să fii ? mă 'ntrebă el.

„— Prizonier, prizonier, dar ce grad ?

„— Păi ce grad ai avut ?

„— Căprar de gorniști ?

„— Căprar de prizonieri să fii și acuși.. îmi spuse el.

„— Da ăsta ? și arătai pe primar — adică atunci nu era primar, căci nici nu pomenise el așa ceva în viața lui.

„— Păi el ce vrei tu să fie ?...“

Aci eu mă gândii și, pac o ideie în cap, de parcă mă izbi cu săcurea în frunte.

„Adică-te, de ce să fie primar pârlițu de Antonescu ?...“

I-am spus eu odată lui : ți-o fac eu ?... Dacă nu te-oi da afară să nu-mi zici Constantin !... Zic : să-l dau afară !“

„— Așa să fie... primar ! spusei lui Petre.

„— Primar ! se miră el.

„— Primar.

„— Păi n'aveți primar ?

„— Avem un pârliț, care nu s'a purtat bine cu noi.

„— Bine, atunci ăsta să fie primar !“

Și scoate o irtie și un crainod d'alea și-l înseamnă de primar. Da eu, văzând că făcui p'ășta mai mare de cât mine, zisei : uite mă, prost fusei ! Nu putui să zic : eu primar ! ?...“

Mă gândii să cer să fiu eu primar... să supără ăsta și n'o vrea Petre să mă puie. Și de n'o vrea, ce rău o să-mi facă ăsta, el primar și eu... nimic ! zisei :

„— Domnule Petre... ăsta ajunsese primar, da pă mine nu mă faci nimic ?

„— Păi nu ești căprar de prizonieri? zise el.

„— Căprar — căprar, dar ce e un căprar... fă-mă polițai, sa pe alți..

„— Aide, zise el râzând, polițai să fii, dar fără leafă.

„— Fără, numai polițai să fii“.

Și scoase iar hârtia și crainodu și'm scrise numele.

De bucurie, zisei ăstuia: hai la cărciumă să-l înbățăm, mă, fiindcă ne puse mai mari pe amândoi!..

— Hai.

Și ce ne-am rugat de Petre până a mers cu noi!

Am făcut o beție ștrașnică. D'aci el s'a dus la Mogoșani cu ăsta, a dat pe Antonescu afară — ce necaz îi era, a și plâns — și i-a spus notarului: „Din ordinul comandantului, ăsta e primar!“..

— O ho!... îngălbenise Antonescu! spuse și primarul.

Pecetia, hojule, și du-te acasă, că eu sunt acum la putere!... i-am zis eu! — îmi spuse primarul ca încredințare.

Așa am făcut, domnule Iancu!... Așa că, să nu-ți fie rușine cu noi... Eu: polițai!... d-lui: domnu primar; dumnealui: domnu notar al d-v; dumnealui: nea Cheorghe, mai mic: un simplu conșiliu!..

— Tot nemții l-au pus și păsta! spuse notarul Năstăsescu.

A dus o găină!.. Cluj / Central University Library Cluj

— Așa dar hai colea de bea cu noi. Și înfipse mâna în mine.

Cu rugăciune îi spusei:

— Nu pot să beau, fiindcă nu'mi îngăduie stomacu... M'a oprit doctoru..

— Nu bea, nu bea! spuse și Mita, care râdea acum de situația mea.

— Domnule Iancu, ori ți-e rușine cu noi?

— Vai de mine, de ce să'mi fie?

— Sunt polițai, domnule Iancu... știi ce le fac?..

„Mă! — când răcnesc odată bag draci în toți! — Șoselele: măturate de praf! Șanțurile șoselei: cioplite; podișci noi: la poartă; streji: la podișci; ulucili: vărute; bățaturile: măturate; băligarurile: duse la câmp să nu vie oberland și să zică: „Polițai!.. Ce-ai păzit? Că te ștrefuesc cu 50 de lei!..“ că vă mănânc cu dinții! — Să vii în Puroinica să vezi, să vezi stradă!.. Șoseaua dela București nu e curată ca șoseaua mea!..

Și iar mă trase spre masă.

Notarul Năstăsescu interveni și el:

— Domnu Iancu nu bea, lasă-l.

Atunci Constantin se uită lung și zise:

— Cărciumăreasă, zahăr ai?

— Nix! răspunse Mita.

— Rahat?

— Nix! făcu iar.

— Păi cu ce să cinstesc eu pe domnu Iancu?

— Cu o vorbă cinstită, îi răspunsei eu, desfăcându-mă ușor din mâna lui.

— Imi pare rău — zise el, și se așază pe scaun unde șezuse până aci.

— Zău, eu sunt om cum se cade, domnule Iancu... Am cheful tot cu mărimele satului! Cu popa Constandin — D-zeu să-l ierte și să-l ducă în rai, — beam regulat... Zău ia!

Se gândi mult și cum ceilalți erau hotărâți să-l asculte, făceau toți.

Eu rămăsesem pe un scaun și mă gândiam la acest om, care chiar dacă face rău primind să fie polițai, face totul din neștiință și din neputința de a gândi ce o să fie mai departe.

Când el începu să bea iar, mă furișai pe ușă și plecai acasă, gândind la ușurința cu care ajunge cineva autoritate acum pe vremurile astea de nenorocire.

I. C. VISSARION

SONET

In sera verde-a nopților de vară
 Se scutură nostalgic trandafirii..
 Iubirile de ieri, în cupa firii
 Imi dau să bea mireasma lor amară.

Visarea taie brazdele-amintirii
 Când cimitirul sufletului ară..
 Sonetul este-o urnă funerară
 In care dorm cenușile iubirii...

Dormiți, iubiri de rând — în rime rare..
 Eu v'am fixat pierdutele contururi
 In linii — și le-am țintuit cu puncte.

Ca urne reci, pe margini de cărare
 In sufletu-mi s'or înălța de-apururi
 Sonetele iubirilor defuncte.

VICTOR EFTIMIU

Moartea unei republici roșii

Soldatul din Mișcolț

Răniții se adunaseră, cuiburi, după cârsteji de grâu. Unii se putuseră trage până la peretele alb al unei case. Caporalul Aurel și soldatul Niță Ion erau departe, înainte; trecuseră de șanțul unde inamicul pusese rezistență și înaintau în câmpia dezolată și tăcută. Ranițe ungurești, din blană roșiatică de capre, zăceau ici-colo, desfundate. Deodată Niță Ion dete fuga: în miriște un unгур ucis își golise sângele pe gură. Capul, cu părul vâlvoi, era plin de pământ și mâinile negre de fum. Capela alături, turtită. Din ranița-i răsturnată se răspândiseră: o cămașă, făcută sul, o pâine neagră, o pungă de mahorcă și o mulțime de petece de hârtie, scrisori. O carte poștală ilustrată reprezenta o vedere din Mișcolț: un pârâu cu verde mult, și case bine colorate. Niță Ion privi rândurile negre scrise în dos și explică:

— Marie îi scrie lui Ianoș drago. O fi mă-sa, o fi vrc-o ibovnică?

Și Niță Ion se uită lung la scrisul mărunț și neînțeles în care era totuși gândire și simțire — cine știe? — cum i se scrie și lui.

Caporalul Aurel ridicase de jos capelul și-l privea: era un capel rotund, fără vizieră, cu o rozetă roșie în frunte.

— E steaua lor! zise.

Niță Ion, soldatul rămăsese copleșit, cu ochii zgâiți înainte, în mână cu peisagiul din Mișcolț. Căprarul grăi:

— Ce e Niță? Poate că-ți pare rău de soldatul ăsta ucis? Era bolșevic: uite colea, pe capel, steaua lui roșie. N'are de ce să-ți pară prea rău, măi frate Niță. Să plângi cu lacrimi amare când vei da peste vre-un soldat de-ai noștrii!

— Săracu! să zici. A murit un „leat“. Pentru ce ai murit tu, mă deșcă? Pentru țara ta; care a fost mumă vitregă pentru tine. Pentru neamul tău, da. Te plâng, măi deșcă — ai murit pentru puțin lucru!“ Așa să zici, Niță. Dar acum să nu-mi stai mofluz. Omul ăsta pe al cărui capel a răsărit steaua roșie, el nu e soldatul unui neam, ci al neamului omenesc întreg. El ne-a fost vrășmaș, măi Niță, nu numai pentru neamul lui, ci și pentru neamul nostru, pentru acea frumoasă dreptate, care e una, și care trebuie să fie a tuturor neamurilor. El a tras cu arma în noi, pentrucă voia să ne fie frate! El voia să ducă până la capătul pământului gândul lui de obștească iubire, și steaua lui roșie să răsară de-acolo, înflăcărată, pentru tot globul, în fruntea cerului! Niță Ion, spune tu, în cugetul tău drept,

eât mai prețuește viața noastră, pe lângă sângele ăsta, golit pe gură...

Câteva obuze se sparseră în câmpia împânzită de răniți și de soldați buimăciți. Goarna își chema copiii, de departe, înspăimântată, ca o bătae de inimă:

— Înainte! Înainte!

Răniții ridicară capetele, soldații luară pas alergător într'acolo, cu limba arsă de sete în gura jupuită de uscăcătune. Deteră de un drum găurit de obuze. Fire de telefon, militare, alergau din copac în copac de-alungul drumului. Pe aceste fire inamicul bătut comunica înapoi cuvântul de groază: Retragerea!

Nișă Ion întrebăse: cum va fi...

Căprarul răspunse:

— Cum va fi? Nu știu. Dar știu prea bine cum sânt o-rânduite lucrurile publice, azi. Când atâta neștiință dâinuiește între oameni, și după câteva mii de ani de învățătură și străduință mintală sânt încă întregi continente care nu și-au început de-abinelea alfabetul; când nu toate familiile albe au case omești de locuit, iar rasse întregi viețuiesc, ca vita țaranului, nehrănite și golașe — când pe acest glob, așa dar, totul este de făcut:

Milioane, milioane, milioane de oameni nu găsesc de lucru!

Ia seama: generațiuni și continente se prăjesc la soare. Într'o fericită stupizenie, când acest glob mic ar putea fi o bijuterie!

Toate acestea în acelaș timp când alte milioane, milioane și milioane de oameni se fărâmițează în uzine, se îneacă în oceane și se întreucid în războaie! Când pentru aceste milioane de desmoșteniți munca, cel mai puternic și frumos cuvânt al vieții, fericirea activă a omului în plină sănătate, e scoborâtă la un blestem și rușinoasă osândă! Când nobil e numai omul care a moștenit sau câștigat puțința de a nu munci! Prin țările europene au trăit gânditori cari fac cinste neamului omenesc, poeți, sculptori, pictori și muzicanți care au dat vieții preful miraculos al frumuseții. Fidias, Michel-Angelo, Racine Spinoza, Beethoven — frații lor sânt cărauși în portul Pireu, hamali în Genua, lachei la Paris și chelneri în Viena. Blestemat de cine știe ce soartă, neamul omenesc suferă de plaga bogăției nemăsurate, de ciurma aurului, acest metal pe care nu-l întrebuițăm la nimic — afară doar la exploatarea semenilor. Maniaci siniștri, unii din oameni adună averi peste averi, n'au astâmpăr și nu sânt îndestulați nici după ce au agonisit aur să-și scutească descendența a zece generațiuni de ocara muncii! Ei aleargă în trenuri, se afundă în vapoare, mari, groși și congestionați de atâta sânge!

Dreapta împărțire a muncii, iată ce trebuie să aducă: o curățire și o vindecare a globului pământesc, o înmulțire a sufleteilor născătoare de frumuseți, o scoatere a aurului grămădit

în pivnițe și catacombe, aducerea lui sub ciocănașul omului meșter...

— Dacă nu ne vom mai bate pentru pâine, nu ne vom mai bate crâncen, capetele noastre vor așipi, mâinișe vor mucezi.

— Republicile roșii ale globului pământesc nu vor sustrage vieții omenești eterna temelie, care e războiul. Războiul va izbucni, în fiecare zi: împotriva naturei, care ne e vrăjmașă din totdeauna și care totdeauna ne birue, împotriva urășeniei — și poate și o luptă dela om la om — cine știe? — pentru o femeu...

În fața orașelului Fegyvernek un scurt baraj de artilerie distruge calea ferată. Câteva case albe, răzlețite, ca o avânt gardă a orașelului, deveniseră cuiburi de mitraliere. Dar orașelul cuprins din flancuri, sili artileria inamică s'o ia la fugă. În șanțul din dreapta al drumului ce făia comuna, cei doi prieteni găsiră uu brancardier împușcat în gură. Soldatul era lungit în fundul șanțului și abea respira. Chipiul era dat pe o sprânceană. În alte împrejurări, s'ar fi putut crede că e doborât de beție.

Nișă Ion spuse:

— E din brigada I

Și vru să plece. Brancardierul le făcu un semn cu mâna. Caporalul Aurel vorbi la ureche camaradului rănit:

— Frate-meu, nu fi amărât., Sântem din brigada II. Dacă n'om găsi regimentul nostru înainte de amănopă, ne toacă civilii ascunși prin case.

Dar soldatul începuse a horcăi și la fiecare zguduitură vărsa un val de sânge pe bărbie.

— Adio, prietene. Poate că până 'n seară ne vom întâlni iar și ne vom lua în brațe, în lumea îngerilor...

Orașelul fusese prădat. Geamuri sparte cu patul armei. Birouri desfundate hârții răvășite. Într'un restaurant cu mesele răsturnate, doi soldați beau cu rândul, dintr'o sticlă cu mlere. În fața unui conac, un soldat ungar, mort, cu capul înspre șanț și cu picioarele retezate, rânjea cu toți dinții. Părea că râde din toată inima, dar nu i se aude hohotul. Cei doi trecură înainte, și Nișă Ion înțoarse capul, jignit și uimit de răsul necuviincios al mortului. La răscrucea drumului, din mijlocul orașelului, întâlnesc pe sublocot. Dumitriu, din regiment. Sublocotenentul călare pe un căluț deșelat, se ținea cu amândouă mâinile de coama rară, încălciță, iar picioarele lungi făceau figuri sub burta animalului. Iși căuta compania. La o nouă încrucișare de drumuri, opiniile se împărțiră. Caporalul Aurel crezu că e bine s'o ia pe dreapta. Sublocotenentul trase coama calului pe stânga. Și se despărțiră. Se întâlniră din nou, la marginea de apus a satului ¹⁾...

F. ADERCA.

1) Ideologia bolșevică a lui Aurel o privim ca pe o expresie a semidoctismului unui biet caporal. O reproducem numai din respectul creațiunei obiective.

SĂRUTUL

O noapte grea, adâncă, a fost întâia zi...
Dormeau un somn de vrajă și cerul și pământul
Și pe întreaga Fire, domnea tiran Cuvântul...,
Și-o noapte grea... adâncă, în prima lumii zi...

De-odată-un fulger aprig din cer se repezi
Și străbătând năvalnic întreg Necunoscutul,
Pământului nemernic i a dat atunci sărutul
De care Universul la viață se trezi. .

Asifel întreaga lume de frământare plină
Și-a început sința c'un sărutat aprins...
Ce 'nșioră cu totul al gândului cuprins
Umplând întreg adâncul cu magică lumină...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De atunci, în pulsul lumii, etern hipnotizat
Trăește sărutatul în mii și mii de fețe;
L-aduce aurora frumoasei dimineți
Și cerul cel albastru, senin și înstelat...

... Și, veșnicii de-ar trece — de apururi neschimbat
Pământul — ca un simbol de tirania sorții
— Va aștepta sărutul, — sărutul rece al Morții
Spre a'și adormi durerea bătrânului păcat...

G. SILVIU.

HARALAMB LECA

H. Leca a murit. Ziarele au adus vestea ca și cum un oricare altul s'ar fi stins dintre cei vii. Atât și nimic altceva. Pentru ai săi Leca era mort mai de mult. O boală nemiloasă îl ținuse în pat și făcuse din el un cadavru, Frumoasa lui inteligență nu'apuse, ci se sbătea de moarte, închisă într'un creier atins de o paralizie iremediabilă.

Totuș vestea morții lui m'a mișcat ca ceva neașteptat. Leca era un nume scos din circulație. El emoționează prin amintirile ce sânt legate de epoca în care scriitorul dispărut isbutise să atragă serios atenția lumii literare asupra lui. Revistele pe atunci în floare, cuprindeau foarte adeseori poezii de Leca, iar Teatrul Național în jurul anilor 1898—1902 juca repertoriul lui.

Ce depărtate sânt acele timpuri și ce ingraturitate neagră arată față de ele timpurile noastre. Leca a murit și nicăiri o vorbă, dacă nu de bine, cel puțin de pioasă amintire pentru un om care, și dacă n'a realizat în totul și totdeauna *frumosul cu adevărat literar*, rămâne totuș în istoria timpurilor mai noi ale literaturii noastre cea mai frumoasă năzuință spre idealul formei literare pure și al dramei cu adevărat mișcătoare.

În lumina acelor vremuri și ținând seamă de tot ce l'a împiedicat spre a se desăvârși — căci fiecare epocă literară cuprinde forme noi în cari fiecare scriitor e încătușat — și mai ales de tot ce a realizat, incontestabil superior celor ce nu le putuseră încă realiza ceilalți — Leca este o personalitate.

În timpul și între oamenii săi trebuie înțeles și judecat un scriitor. Puțini sânt cei cari, depășind epoca lor, rămân vecinic tineri și față de urmași, sgârșiți mai totdeauna când e să aprecieze cum trebuie, pe înaintași.

Leca a murit odată cu epoca lui. Moartea lui fizică urmează morții lui morale, mult anterioare.

Într-o vreme când poezia mai nouă nu se desăvârșise, poeziile lui Leca cucereau. Era în ele îndemănare multă de verficator priceput și încercat, era uneori și adevărat suflu poetic.

Inspirația poemelor lui, de cele mai de multe ori romantică, se înfăptuia în bucăți adesea caracteristice prin lungimi neobicinuite și prin un dar *povestitor* și uneori *dramatizator*, bune pentru alte genuri decât poezia lirică propriu zisă și nu rare ori, în afară de poezia adevărată, chiar în bucăți ce se pretind poezii epice.

Leca a fost un dramaturg romantic în poeziile sale, un epic în poezii ce vor să fie lirice. Și aci stă poate scăderea principală a scrișului său, cauza pentru care s'a pierdut interesul pentru poezia lui, odată cu tot decorul în care era prinsă.

În teatru Leca a reușit să captiveze o întreagă generație. În vremea sa, când de la bătrânii autori dramatici, piese bune nu se mai scriseseră, piesele lui Leca au fost o revelație.

Pline de îndemănare dramatică remarcabilă, scrise într-o frumoasă limbă literară, cu toate scăderile neînsemnate aduse însușirilor amintite de o concepție romantic-melodramatică direct venită de la cea mai pură sursă romantică, piesele lui Leca erau menite să placă și cu atât mai mult să câștige pe spectator, cu cât personalitatea, pe atunci *debordantă*, a autorului nu întâlnea pe a altuia, care să i se poată compara.

Chiar în lumina zilelor de azi și *Casta Diva* și *Suprema forță* tot rămân vrednice de a sta alături de celelalte piese ale repertoriului

iar vechimea lor nu tocmai mare, ne face chiar să ne mirăm că Teatrul Național nu s'a gândit să reprezinte una din ele în semn de pioasă amintire pentru acela care într'o vreme nu tocmai depărtată îi dădea sălile cele mai pline.

Ca dramaturg Leca este și un biciuitor al moravurilor epocii sale. *Câinii*, *Jucătorii de cărți* (cu factură de melodramă, ce se leagă direct și intim cu piesele romantice ale francezilor de după Hugo, cari puneau în lungi piese «în zile» să se desfășoare viața jucătorilor de cărți, nenorocită prin consecințele ei îndreptate asupra lor și asupra familiei lor) încearcă să fie satira vie a moravurilor timpului.

Piesele lui au avut parte de o interpretare cum rar se mai întâmplă autorilor mai noi. Tot ce scena noastră primă avea atunci mai distins juca în piesele lui. De aci și o altă cauză pentru marile lui succese.

Mai puțini știu pe Leca în cele două din urmă manifestări ale sale: *actor și conferențiar*. Ca actor avea un realism și o stăpânire — uneori cam seacă și prea reținută a rolului, — cari făceau din Leca mai mult decât un diletant.

Imi aduc aminte de Leca în *La femme de Claude* a lui Dumas jucând cu Aristița Romanescu, sau în *Le Dés tour* de Bernstein, montată de fosta companie Davila.

Ca vorbitor Leca atrăgea prin emisia frazei, prin jocul vorbirii, — dacă se poate zice așa, dramatizatoare și mușcătoare.

Maniera de dramaturg îl urmărea pretutindeni în poezia lirică, în conferință.

Leca era un temperament dramatic, un om de teatru, priceput în pregătirea piesei și în conducerea jocului artiștilor. Așa se explică desele lui intervenții în lumea teatrului nu numai ca autor dramatic, ci și ca actor, sau uneori chiar ca director de scenă.

E bine totdeauna, când oameni ca Leca mor, ca posteritatea să rezumeze activitatea lor în cât mai imparțiale vederi de întreg. Cu Leca lucrul a fost mai ușor pentru cel care semnează aceste rânduri, pentrucă izolarea sa din ultimul timp și mai ales boala sa care l'a răpus, făcuseră din el un om din altă lume decât a noastră și despre care se poate spune tot gândul curat, fără a avea să ne isbim de toate piedicile ce ne stau în cale, când acelaș gând vrem să-l spunem de oameni ce lucrează și se sbuciumă, triumfă sau mor, sub ochii noștri.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

„BĂTRÂNUL“

Editura ALCALAY.

Prețul LEI 8.—

C u p o a n e l e

Valoarea cupoanelor ce vor lipsi se va deduce din capitalul de rambursat. Numerele titlurilor eşite la sorţi la fiecare tragere, împreună cu o specificare a celor din tragerile precedente, cari nu s'au prezentat la plată se vor publica în „Monitorul Oficial“.

Cupoanele scăzute şi neprezentate la plată se prescriu după cinci ani, iar titlurile eşite la sorţi după trecerea de treizeci de ani dela scadenţa lor.

În locul titlurilor pierdute, furate sau distruse, se vor libera proprietarilor duplicate în conformitate cu legea decretată cu No. 3380 din 13 Noembrie 1918, putându-se lua cunoştinţă de dispoziţiunile acestei legi la locurile de plată.

Subscrierile la acest împrumut vor fi ireductibile.

Ministru de Finanţe, AUREL VLAD

Bucureşti 20 Februarie 1920

Preţul de emisiune este fixat pentru acei ce vor face vărsămintele integrale la 87 suta de lei capital nominal, iar pentru aceia ce vor face vărsămintele în rate la 88 suta de lei capital nominal.

Vărsămintele cari nu se vor face integral, se vor face în două rate. Prima rată va fi de 48 lei la subscriere, a doua rată se va plăti până la 3 Iulie 1920 şi va fi de 40 lei.

Cei cari nu vor achita rata a doua în acest termen vor plăti pentru o lună de zile următoare, o dobândă de 8% pe an. După acest termen se va putea vinde dreptul în contul şi rizicul subscriitorului.

Guvernul are dreptul să închidă subscrierea ori când va voi, anunţând cu cinci zile înainte de data închiderii ei, prin publicaţiuni speciale.

La subscrieri cu vărsăminte integrale se vor primi bonurile de tezaur precum şi bonurile de tezaur ale Apărării Naţionale, deducându-se dobânda până la scadenţa lor de la data subscrierii la noul împrumut. Se vor mai primi tot la subscrierile cu vărsăminte integrale pe valoarea lor nominală: cupoanele se scad în interval dela 1 Aprilie 1920 până la 1 Aprilie 1921 inclusiv dela titlurile de rentă aflate în depositul Casei de Depuneri şi Băncilor care au fost autorizate să-şi trimeată depozitele la Moscova. De asemenea se vor primi cupoanele cu aceleaşi scadenţe dela titlurile aflate în posesia deţinătorilor.

Subscriitorului i se va libera o chitanţă constatând subscrierea şi efectuarea vărsămintelor.

Subscrierile se vor face pe formulare ce se pune gratuit la dispoziţia scriitorilor.

Subscrierile pentru acest împrumut vor fi ireductibile,

Titlurile definitive împreună cu foile de cupoane se vor libera cel mai târziu la 1 Iulie 1920. Chitanţele sunt circulabile ca şi titlurile până la emiterea acestora.

Ministru de Finanţe, AUREL VLAD

Bucureşti 20 Februarie 1920

Harpagon „... Banii, bănişorii mei! Unde mi-s bănişorii? Caseta mea! N'aţi văzut pe cine mi-a furat-o? De ce râzi? Tu eşti hoţul! Dă-mi banii! Îţi jur că dacă mi-i dai îi vârs la împrumutul consolidării naţionale!

La Flèche (a parte) Tot la câştig, Harpagon! Vrea să realizeze un beneficiu chiar dintr'o pagubă. Să-i dau totuşi caseta“.

E. LOVINESCU.

*

Albine să moară de foame nu s'au pomenit. Să imităm pe albine în contribuţia noastră colectivă şi numai aşa vom avea dreptul să cerem desfiinţarea trântorilor.

D. NANU.

*

Asemănăm Statul cu un mare arbore fructifer care ne dă şi roade şi adăpost. Cade însă uneori peste el o secetă atât de mare încât trebuie să-l udăm cu apa noastră, altfel nu ne mai dă nici fructe nici adăpost.

N. M. NIGRIM.

*

Dai, n'ai; numai când dai Statului ai.

CATON THEODORIAN.